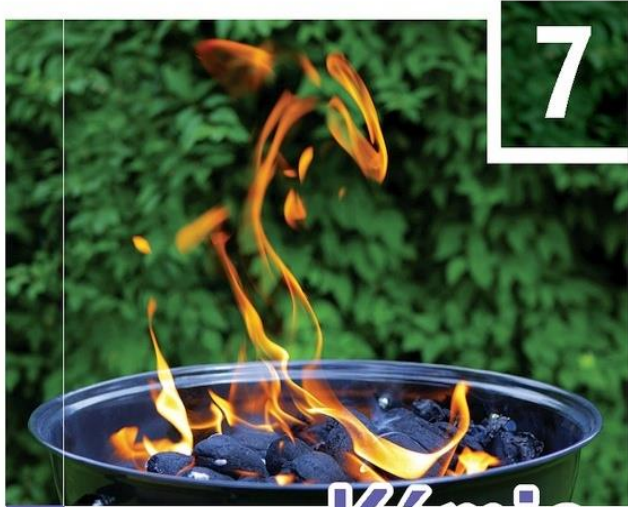

Kísérleti tankönyv

7

Kémia

keverék atom kémiai kötés
 ion kémiai reakció
 molekula vegyület kémhatás elem
 oldódás

Albert Viktor
 tananyagfejlesztő
 albertv001@gmail.com

Kémia tankönyv

7-8. évfolyam

Oktatáskutató- és Fejlesztő Intézet
 2014/2015.

Kísérleti tankönyv

7

Kémia
 munkafüzet

Kísérleti tankönyv

8

Kémia
 munkafüzet

Kísérleti tankönyv

8

Kémia

oldat
 kémhatás elem részecskemodell
 vegyjel vegyület kolloidok
 adszorpció egyenetlítés
 atom periódusos rendszer

Célok

1. Feleljen meg a hivatalos kerettantervnek
2. Jól hasznosítható ismereteket tartalmazzon
  - Jelenjenek meg benne a hagyományosan bevált, letisztult ismeretek és tartalmak
  - Tartalmazza az új, naprakész, korszerű ismereteket
3. A diákok és a tanárok által szerethető legyen
  - viszonylag könnyen tanulható, megérthető
  - élményszerűen tanítható, módszertanilag gazdag
4. Küllemében is esztétikus, szép megjelenésű legyen

Koncepció

1. A kémiai ismeretek elsajátításához szükséges alapismeretek átadása
2. A mindennapi élethez kapcsolódó ismeretek tanítása
3. Tovább építhető tudás megszerzésének segítése
4. A természettudományos gondolkodásmód fejlesztése
  - erős kapcsolat a többi természettudományos tantárggyal
5. Az alapvető kompetenciák fejlesztése változatos didaktikai módszerekkel

A tananyag felépítése – 7. évfolyam

Bevezetés a kémiába

Laboratórium
Anyagok, eszközök
Anyagcsoportok
Részecskék
Kémiai jelrendszer

Kémiai alapismeretek

Fizikai és kémiai változások
Halmazállapotok
Oldatok
Elválasztási műveletek
Kimutatási reakciók

Az atomok felépítése

Tudománytörténet
Az atom felépítése
Elektronszerkezet
A periódusos rendszer
Az anyagmennyiség

Az anyagok szerkezete és tulajdonságai

Molekulák
Kristályrácsok
Szerkezet és tulajdonság
Anyagismeret

A kémiai átalakulások

Megmaradási törvények
Égés, redoxireakciók
Savak, bázisok, sav-bázis reakciók
egyszerű értelmezése

A tananyag felépítése – 8. évfolyam

Kémiai reakciók

Reakciótípusok
Redoxireakciók
Sav-bázis reakciók

Kémia a természetben

Ásványok és kőzetek
Természetes vizek
Légkör, levegő
Az élet molekulái

Az anyag átalakításra kerül

Építőanyagok
Fémkohászat
S-, N- és P-vegyületek
Kőolaj, földgáz
Műanyagok
Textíliák
Élelmiszergyártás

Kémia a mindennapokban

Élelmiszereink
Gyógyszerek
Drogok
Mosó-, tisztító és
fertőtlenítő szerek
Vízke ménység
Elemek, akkumulátorok
Korrózió, Autó, Kert

Kémia és környezetvédelem

Levegőszennyezés
Vízszennyezés- és tisztítás
Hulladékok
Energiaforrások

Egy lecke felépítése

4.5. KÖKEMÉNY ANYAGOK – AZ ATOMRÁCSOS KRISZTÁLYOK

Valóban a gyémánt a legkeményebb anyag a természetben?

A természetben megtalálható anyagok közül egyesek kitűnnek nagy keménységükkel, magas olvadáspontjukkal, kémiai ellenállóságukkal. E tulajdonságok az anyagok hasonló szerkezetére vezethetők vissza: mindegyikben megszámlálhatatlanul sok atom kapcsolódik össze erős kovalens kötéssel. Azokat az anyagokat, amelyekben elvágó végtelentül sok atom szabályos rendszerben kovalens kötésekkel kapcsolódik össze, **atomrácson kristályoknak** nevezzük.

4.5.3. Csiszolt gyémánt

4.5.4. A gyémántrendszer szerkezete

A gyémánt jellemző tulajdonságait különleges kristályszerkezetére vezethetők vissza. Atomráciban szénatomok kapcsolódnak össze *erős kovalens kötésekkel*. Minden szénatom *tetraéderes szerkezetben* kapcsolódik négy másik szénatommal. Az atomok egyenlő távolságra, szorosan egymás mellett helyezkednek el. A gyémánt jelölésére a szén vegyjelét (C) használjuk.

Érdeklőség

A napjainkban leggyakrabban használt keménység-skálát Friedrich Mohs osztrák ásványtanprofesszor alkotta meg 1812-ben. Ő az ásványokat növekvő keménységük szerint állította sorrendbe 1–10 keménységi mutatóval. A nagyobb számú karcolni képes a kisebbet. A skála legnagyobb számú ásványai mind atomrácson kristályok. A skála csúcán a gyémánt áll.

4.5.1. Friedrich Mohs

4.5.2. A keménységi skála

A gyémánt (C_{gyémánt})

A tiszta gyémánt színtelen, átlátszó, magas olvadáspontú (3500 °C), oldhatatlan anyag. Az elektromos áramot nem vezet, azaz elektromos szigetelő. A természetben jelentősebb mennyiségben megtalálható ásványok közül a legkeményebb, ezért a keménységi skálák csúcstartója. Kristályait gyémántporral csiszolva jutnak a rendkívül fénytörő képességű briliánsokhoz, amelyek a legértékesebb drágakövek. Az ékszerekben nem alkalmas gyémántot üvegcirkók és fúrófejek készítésére használják.

4.5.5. Kvarckristály

4.5.6. A kvarc szerkezete

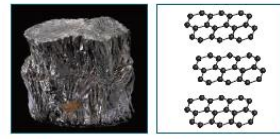
A tiszta kvarc magas olvadáspontú (1710 °C), színtelen, kemény, oldhatatlan anyag. Az elektromos áramot nem vezet, vegyszerekkel szemben ellenálló. A kvarc természetben megtalálható kémtálat tiszta formája a *hegykristály*. Jól ismertek szennyezett változatok is, amelyek közül egyesek feldrágakövek (pl. ametiszt, rózsakvarc), mások nagy szilárdságuk miatt ismert építőanyagok (pl. homok). Tiszított homok az alapanyaga az ellenálló *üvegeknek* is.

4.5.7. SiO₂-tartalmú feldrágakövek (hegykristály, ametiszt, rózsakvarc, citrin, achát, opál, tigriszem)

Kakukktójas az atomrácson kristályok között: a grafit

A grafit a gyémánthoz hasonlóan csak szénatomokból épül fel. A két elem a szén eltérő kristályszerkezetű *módosulata*. Kémiai jele a gyémánthoz hasonlóan C, megkülönböztetésük a vegyjel mellett az anyag nevével (C_{gyémánt} illetve C_{grafit}) történhet. Magas olvadáspontja (3727 °C), oldhatatlansága, kémiai ellenállása az atomrácson szerkezetét igazolja. Sötétszürke színe, jó elektromos vezetése és az ásványok között sokatlan puhassága azonban alapvetően megkülönbözteti a csoport többi tagjától. A tulajdonságok magyarázata ebben az esetben is az anyag szerkezetében keresendő.

7. Grafit

8. A grafit szerkezete

Rövid összefoglalás

Azokat az anyagokat, amelyekben elvágó végtelentül sok atom kapcsolódik össze erős kovalens kötéssel, atomrácson kristályoknak nevezzük. A gyémánt atomrácson kristály, a kvarc szilícium- és oxigénatomok építik fel. Mindkettő nagy keménységű, magas olvadáspontú, oldhatatlan, kémiai ellenálló anyag. A grafit sötét színe, jó elektromos vezetése és puhassága a réteges szerkezetét és a rétegek mentén szabadon elmozduló elektronfelhőnek tulajdonítható.

Új fogalmak atomrácson

Kérdések, feladatok

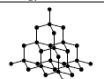

1. Mi jellemző általában az atomrácson anyagok szerkezetét?
2. Melyek az atomrácson szerkezetűből adódó jellegzetes fizikai tulajdonságok?
3. Hasonlítsd össze a gyémántot és a grafit szerkezetét!
4. Milyen összefüggés van a grafit szerkezet, tulajdonságai és felhasználása között?
5. Mit jelent a 3 C és a 0,5 SiO₂ jelölés?
6. Írj anyagismereti kártyát a gyémántról, a grafitról és a kvarcra!
7. Készíts PowerPoint vagy Prezi bemutatót „A világ leghíresebb gyémántjai” címmel! A szöveget illusztráld fotókkal, rajzokkal, az utolsó dián pedig tüntesd fel a munkádhoz felhasznált forrásokkal: weblap címetek, nyomtatott szakirodalmat!

4.5. KÖKEMÉNY ANYAGOK – AZ ATOMRÁCSOS KRISZTÁLYOK

1. Az atomrácson szerkezetű anyagok általános jellemzői

- a) Határozd meg egy mondatban, mit nevezünk atomrácson kristálynak!
.....
- b) Húzd alá azokat a tulajdonságokat, amelyek az atomrácson anyagokra jellemzően igazak!
alacsony olvadáspontok – magas olvadáspontok
vizes jól oldódnak – vizesben nem oldódnak
szilárd halmazállapotok – folyadékok – gázok
puhák – kemények
jól megmunkálhatók, formázhatók – nehezen megmunkálhatók, ridegek
jellemző szagúak – szagtalanok
- c) Karikázd be az atomrácson szerkezetű anyagok neve előtti betűt!
A) konyhasó B) gyémánt C) kén D) kvarc E) grafit F) répacukor G) nátrium

2. Hasonlítsd össze a gyémántot és a grafitot a táblázat szempontjai alapján!

gyémánt		grafit
	szerep	
	színe (tiszta állapotban)	
	szaga	
	halmazállapota (olvadáspont, forráspont)	
	oldhatósága (poláris vagy apoláris oldószerben)	
	keménysége (Mohs-skála értéke)	
	megmunkálhatósága	
	elektromos vezetése	
	példák a felhasználására	

3. Húzd össze az állítást a magyarázatával!

- A grafit jól vezet az elektromos áramot.
- A kvarc magas olvadáspontú, szilárd anyag.
- A gyémánt oldhatatlan ásvány.
- A gyémánt keménysége kimagasló.
- Grafittal írni lehet a papírra.

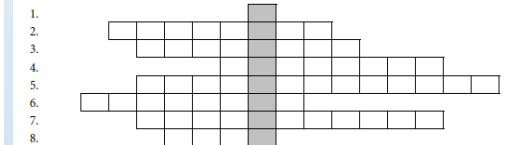
... mert a benne lévő szilícium- és oxigénatomok erős kovalens kötések tartják össze.
... mert a rétegek erősen kötött szénatomokat az oldószernek molekulái nem képesek kiszakítani.
... mert minden szénatomja erős kovalens kötéssel alakít ki négy másik szénatommal.
... mert a szénatomokból félszáz rétegek között csak gyenge kémiai kötőerő hat, így a rétegek egymáson elcsúszhatnak.

4. Készítsd el a szöveg alapján a szilícium-dioxid (kvarc) anyagismereti kártyáját!

	kémiai jele	fp. °C
		op. °C
Színe		
Szaga		
Halmazállapota (25 °C, 0,1 MPa)		
Oldhatósága vízben		
Keménysége		
Elektromos vezetése		
Fontosabb reakciói		
Előfordulása a természetben		
Előállítása		
Felhasználása		
Egyéb		

A kvarc
A szilícium-dioxid képlete (SiO₂) megmutatja, hogy kristályrácsát szilícium- és oxigénatomok alkotják 1:2 anyagmennyiség-arányban.
A természetben számos formában megtalálható (kvarc, homok, feldrágakövek). Legismertebb formája a kvarc színtelen, szagtalan, elektromos szigetelő anyag, amely 1710 °C-on olvad és csak 2230 °C-on indul felforrásnak. Sem vízben, sem zsírosoldószerben nem oldódik. Keménysége (Mohs 7) és vegyszerekkel szembeni ellenállása miatt üvegedényeket is készítenek belőle. Gyakorlatilag csak a hidrogén-fluorid (HF) lép reakcióba, melynek során szilícium-tetrafluorid (SiF₄) és víz képződik.
Tiszított homokból üvegek készítenek, de nagy mennyiségben állítanak elő belőle elemi szilíciumot is a szilícium-fluorid gáttal. Szép kristályait az ékszeripar hasznosítja.
Különleges tulajdonsága, hogy átengedi az ultrabolyha fényt, ezért kvarcüvegből szolariumcsöveket is készítenek. Másik érdekes jellemzője, hogy elektromos áram hatására kristályai részegyező jönek. Mivel a rezgészáma állandó, a kvarcórákban időmérésre használják.

5. A rejtvény megfejtése az egyik leghíresebb gyémánt neve.

1. A szén kémiai jele.
2. Ilyen típusú rácsot képez a szárazjég.
3. Az atomrácson kristályban az atomok között kialakuló kötés neve.
4. Olyan grafitrúd, amely az elektromos áramot az oldalba vezeti.
5. A kvarc színtelen, átlátszó, természetben megtalálható ásvány.
6. A csiszolt gyémánt közneve.
7. A szénatomok térbeli elrendeződése a gyémánt kristályában.
8. A gyémántot és grafitot egyaránt felépítő atom.

A rejtvény megfejtése: .....

Hozzá tartozó munkafüzet lecke egy oldalpáron

Minden leckehez azonos címmel készül Változatos feladatokat tartalmaz

Bloom-féle taxonómia szerint (ahol lehet)

Ismeret – megértés – alkalmazás (– elemzés)

Fontos szempont a kompetenciafejlesztés

Megértetés, gyakoroltatás, differenciálás

Összefoglalások: tankönyvi összefoglalás segítése

Tankönyvi lecke egy oldalpáron

Cím, érdeklődést felkeltő probléma

Törzsanyag, ábrák, érdekességek, Jó, ha tudod!

Rövid összefoglalás, Új fogalmak, Kérdések, feladatok

Egy fejezet felépítése

Nyitó oldal

Leckék

- 4.1. A molekulák képződése
- 4.2. Alkossunk molekulákat
- 4.3. Kölcsönhatás a molekulák között
- 4.4. Kristályrács molekulákból
- 4.5. Kőkemény anyagok – Az atomrácsos kristályok
- 4.6. Régi segítőink, a fémek
- 4.7. Az aranytól az alumíniumig
- 4.8. Az atom ionná alakul
- 4.9. Amikor az ellentétek vonzzák egymást
- 4.10. Az ionvegyületek tulajdonságai
- 4.11. Összefoglalás

Két órási összefoglalás a fejezet végén

Fejezet végi összefoglalás – tanulói aktivitásra épül!
Fogalmak, szöveges feladatok, tényyszerű ismeretek, kísérletek, összehasonlítás, ábraelemzés, csoportosítás, anyagismereti kártya

4.11. ÖSSZEFOGLALÁS

Fontosabb fogalmak

Az alábbi fogalmakat (lehetőleg szó szerint) meg kell tudnod határozni.

Elsődrendű kémiai kötés: atomok vagy ionok között kialakuló erős vonzó kölcsönhatás (típusai a kovalens, a fém és az ionkötés).

Másodrendű kémiai kötés: molekulák között kialakuló, az elsődrendű kötéseknel gyengébb kölcsönhatás.

Kovalens kötés: atomok között közös elektrópárral kialakított elsődrendű kémiai kötés.

Fém kötés: fématomok között kialakuló szabadon mozgó elektrópárral, elsődrendű kémiai kötés.

Ionkötés: ellentétes töltésű ionok között kialakuló vonzó kölcsönhatás, elsődrendű kémiai kötés.

Apoláris molekula: olyan molekula, amelynek az elektronegativitása egyenletes.

Poláris molekula: olyan molekula, amelynek az elektronegativitása nem egyenletes, így pozitív és negatív pólusokkal rendelkezik.

Ion: töltéssel rendelkező kémiai részecske.

Kation: pozitív töltésű kémiai részecske.

Anion: negatív töltésű kémiai részecske.

Molekularács: olyan kristályrács, amelyben nagyszámú molekula kapcsolódik össze gyenge másodrendű kémiai kötéssel.

Atomrács: olyan kristályrács, amelyben nagyszámú atom kapcsolódik össze kovalens kötésekkel.

Fémrács: olyan kristályrács, amelyben nagyszámú fématomot fém kötés tart össze.

Ionrács: olyan kristályrács, amelyben nagyszámú ion között ionkötés létesít kapcsolatot.

Amorf anyag: szilárd halmazállapotú anyag, amelynek részecskéi nem alkotnak szabályos kristályszerkezetet.

Ötvözet: fémek más fémekkel (vagy nemfémekkel) alkotott keveréket, amelyek tulajdonságai eltérnek a tiszta fémétől.

Kristályvíz: egyes vegyületek kristályrácsába beépült víz.

Szöveges feladatok

A felsorolt témákról tudj 5–10 mondatban összefüggően beszélni! (A zárójelben megadott szempontok segítik az ismeretek összegyűjtését és a szövegalkotást.)

1. A kémiai kötések (csoportosítás erősségük szerint, típusaik, meghatározásuk, példák az elemek és a vegyületek köréből).

2. A grafit szerkezete és tulajdonságai (összefüggések a grafit kristályszerkezete és tulajdonságait, illetve felhasználása között).

3. A vas (anyag szerkezete, fizikai és kémiai tulajdonságait, felhasználása).

Tényyszerű ismeretek

Ezek a kérdések olyan megtanulandó ismeretekre vonatkoznak, amelyekre később is jól kell emlékezned.

1. Mit jelentenek a következő kémiai jelek?
 O_2 , H_2O , SiO_2 , Fe , $NaCl$, Mg^{2+} , O^{2-}

2. Hogyan írható fel a szerkezeti képlete az alábbi molekuláknak?
 H_2 , Cl_2 , O_2 , N_2 , H_2O , CO_2 , NH_3 , CH_4 , HCl

3. Milyen töltésű ionokat képeznek a következő atomok, ennek megfelelően mi az ionjuk képlete?
Na, K, Mg, Ca, Al, O, S, Cl

4. Milyen összetételű ionvegyületet képeznek egymással a következő atomokból képződő ionok?

nátrium	klór
kálium	
magnézium	
kalcium	
alumínium	

5. Milyen kötések alakulnak ki
a) a molekularácsban a molekulák között (pl. kén);

- b) az atomrácsos kristályokban az atomok között (pl. gyémánt);
c) a fémrácsban a fématomok között (pl. vas);
d) az ionrácsban az ionok között (pl. nátrium-klorid)?

Kísérletek

Foglald össze a kísérlet lényegét a kísérlet-tapasztalat-magyarázat sorrendjében!

1. Kénport melegítünk kémcsőben forrássig, majd a kénolvadékokat hideg vízbe öntjük.
2. Felhevített nátriumot klórgázzal telt üveghengerbe teszünk.
3. Hidrogént állítunk elő kémcsőkísérletben és megfigyeljük a fizikai tulajdonságait.

Összehasonlítás

A feladatban mindig sorban, a megadott szempontok alapján végezd az összehasonlítást!

1. Hasonlítsd össze a hidrogént és a vizet a következő szempontok alapján: molekulászerkezet, molekulapolaritás, másodrendű kötések erőssége, halmazállapota!

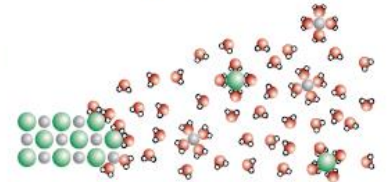
2. Hasonlítsd össze a négyféle rács típusba tartozó egy-egy anyagot: a répacukor, a gyémánt, a vas és a konyhasó tulajdonságait!

- Az összehasonlítást szempontok:*
- a rácsot felépítő részecskék típusa,
  - a részecskéket a rácsban összetartó kötés neve,
  - az anyag halmazállapota,
  - olvadáspontja,
  - keménysége,
  - oldhatósága vízben,
  - elektromos vezetése.

3. Hasonlítsd össze a nátriumiont és a kloridiont az alábbi szempontok alapján: képződésük, elektronszerkezetük, töltésük és képletük!

Ábraelemzés

Foglald össze pár mondatban, mit ábrázol a rajz! Használd a tanult szakkifejezéseket!

Csoportosítás

Alkoss logikai térképet (pókabrá) a következő fogalmak felhasználásával!

részecske, atom, molekula, anion, apoláris molekula, elemi részecske, kémiai részecske, proton, elektron, kation, poláris molekula, neutron, ion

Anyagismereti kártya

Az alábbi anyagokról legyen anyagismereti kártyád! hidrogén, oxigén, kén, jód, víz, szén-dioxid, szőlőcukor, gyémánt, grafit, kvarc, arany, réz, vas, alumínium, nátrium-klorid, kalcium-karbonát, réz-szulfát

Projektfeladat

Készíts el a négyféle kristályrács típus modelljét a munkafüzet útmutatásait alapján!

Az anyagismereti kártya

A tanulók készítik el megadott szempontok alapján

1. Segíti az elemek és vegyületek tulajdonságainak a megjegyzését.
2. Segíti az összehasonlítást, csoportosítást.
3. Megalapozza a szisztematikus szervetlen és szerves kémia tanulását.
4. Fejleszti a rendszerezést és a lényegkiemelést és az IKT alkalmazást.
5. Tanulói aktivitást igényel!

Kén		
	kémiai jele	fp. 444,6 °C
	S ₈ (S)	op. 119,0 °C
Színe	sárga	
Szaga	szagtalan	
Halmazállapota (25°C, 0,1 MPa)	szilárd	
Oldhatósága vízben	nem oldódik	
Sűrűsége	2,07 g/cm ³	
Megmunkálhatósága	rossz, törik	
Fontosabb reakciói	kén + oxigén → kén-dioxid vas + kén → vas-szulfid	
Előfordulása a természetben	vulkanikus vidékeken, kőolajban	
Előállítás	bányásszák, kőolajból vonják ki	
Felhasználása	boroshordó fertőtlenítése kénsavgyártás	
Egyéb	kristályos és amorf módosulata is van	

Kén		
	kémiai jele	fp. 444,6 °C
	S ₈ (S)	op. 119,0 °C
Színe	sárga	
Szaga	szagtalan	
Halmazállapota (25°C, 0,1 MPa)	szilárd	
Oldhatósága vízben	nem oldódik	
Sűrűsége	2,07 g/cm ³	
Fontosabb reakciói	kén + oxigén → kén-dioxid vas + kén → vas-szulfid	
Előfordulása a természetben	vulkanikus vidékeken, kőolajban	
Előállítása	bányásszák, kőolajból vonják ki	
Felhasználása	boroshordó fertőtlenítése kénsavgyártás	
Egyéb	kristályos és amorf módosulata is van	

Víz		
	kémiai jele	fp. 100 °C
	H ₂ O	op. 0 °C
Színe	színtelen	
Szaga	szagtalan	
Halmazállapota (25°C, 0,1 MPa)	folyékony	
Oldhatósága vízben	-	
Sűrűsége	1 g/cm ³	
Fontosabb reakciói	2H ₂ O = 2H ₂ + O ₂ H ₂ O + Na = NaOH + 1/2H ₂ H ₂ O + HCl = H ₃ O ⁺ + OH ⁻ H ₂ O + NH ₃ = OH ⁻ + NH ₄ ⁺	
Előfordulása a természetben	természetes vizek	
Előállítása	nem állítják elő, csak tisztítják	
Felhasználása	oldószer, tápanyag, hűtőközeg	
Egyéb	a természetben mindhárom halmazállapotban megtalálható	

Szén- dioxid		
	kémiai jele	fp. °C
	CO ₂	op. °C
Színe	színtelen	
Szaga	szagtalan	
Halmazállapota (25°C, 0,1 MPa)	gáz	
Oldhatósága vízben	nagy nyomáson jobban	
Sűrűsége	nagyobb a levegőénél	
Fontosabb reakciói	6CO ₂ +6H ₂ O= C ₆ H ₁₂ O ₆ +6O ₂ CO ₂ + H ₂ O = H ₂ CO ₃ CO ₂ + 2Mg = C + 2MgO	
Előfordulása a természetben	levegőben 0,04 térfogat% földgázban, vizekben oldva	
Előállítása	CaCO ₃ +2HCl=CaCl ₂ +H ₂ O+CO ₂	
Felhasználása	szénsavas üdítőitalok tűzoltás, szárazjég hűtés	
Egyéb	nagyobb mennyiségben mérgező, mustgáz	

Nemfémes elemek: H₂, Cl₂, I₂, O₂, S, N₂, P, C gyémánt, C grafit

Fémek: Na, Mg, Al, Fe, Cu, Ag, Au

Hidridek: H₂O, HCl, NH₃, CH₄

Oxidok: CO, CO₂, SO₂, NO₂, SiO₂

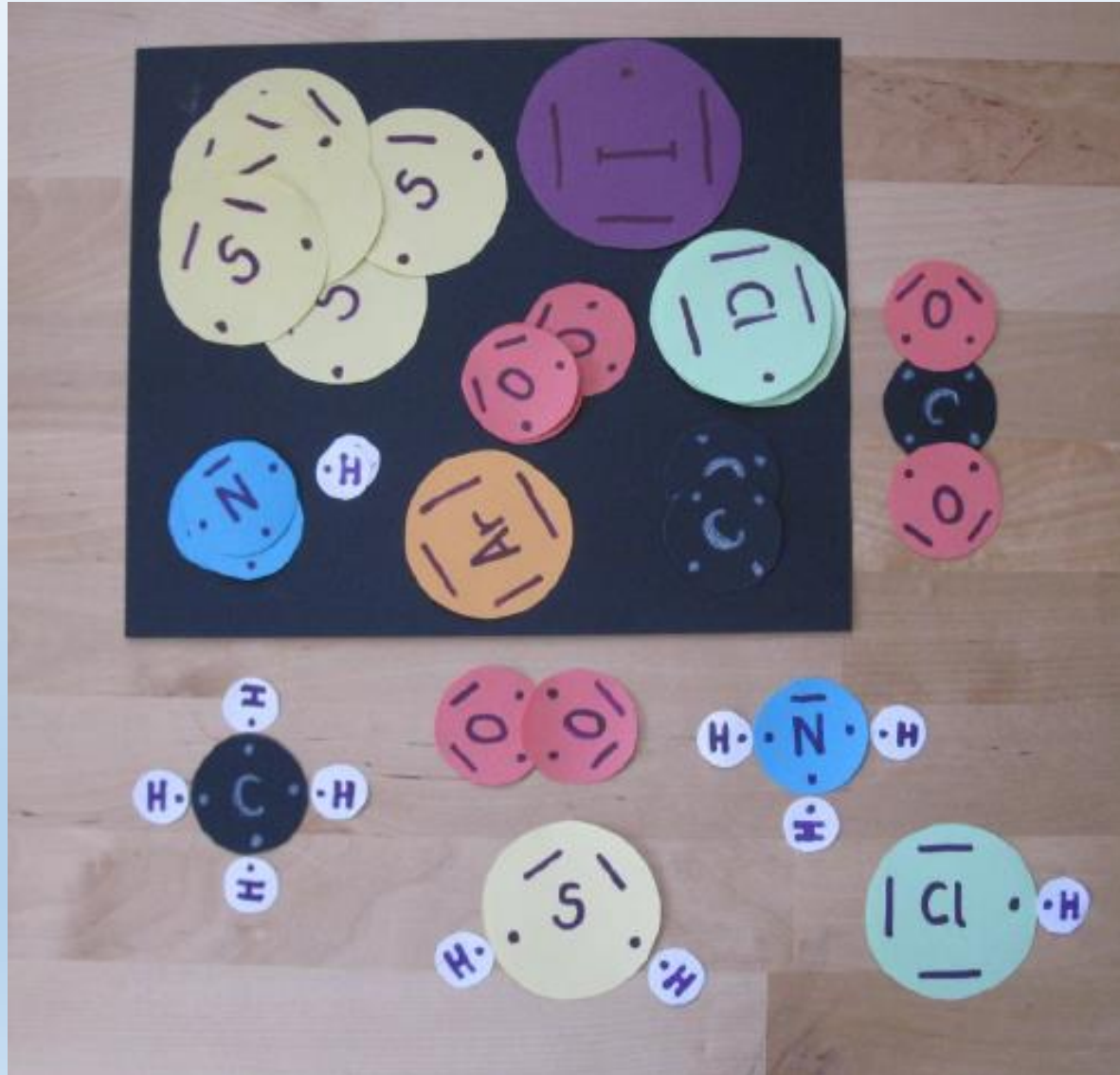
Oxosavak: H₂SO₄, HNO₃, H₂CO₃

Lúgok: NaOH, Ca(OH)₂

Sók: NaCl, Na₂CO₃, Na₃PO₄, CaCO₃, CaSO₄, KMnO₄, CuSO₄

Szerves vegyületek: etil-alkohol, ecetsav, szőlőcukor, répacukor

Modellkészítés — tanulói aktivitás fontossága

Molekulaszerkezeti modellek

Kristályrács modellek

Gyurma modellek

A differenciálás lehetőségei

1. A tankönyv törzsanyaga
2. Érdekességek, Jó, ha tudod! Kiegészítő információk
3. Munkafüzet eltérő feladattípusai
4. Projekt jellegű feladatok
5. Anyagismereti kártyák
6. Számítási feladatok
  - A Kémia 7. tankönyvben és munkafüzetben adott témakörnél
  - A Kémia 8. munkafüzetben minden lecke utolsó feladata

A kísérletezéstől az önálló kutatásig

Részletes tanulói kísérleti feladatlap a tanár irányításával

Pl. A kockacukor vizsgálata, Halmazállapot-változások vizsgálata, Az oldódás vizsgálata

Önállóan, de tanári felügyelet mellett elvégzett kísérletek

Pl. Egyszerű anyagok kimutatása, Szilárd keverékek szétválasztása, Szerves anyagok vizsgálata, A szappan tulajdonságainak vizsgálata, A savas esők kialakulása és hatásai

Egyszerű kísérletek és vizsgálódások otthon, szülői felügyelettel

Pl. Függőkristály- készítés, Az alumínium tulajdonságai, Indikátorpapír készítése és kémhatásvizsgálat

Önálló kísérlet-tervezésen és kísérletezésen alapuló ismeretszerzés

A fokozatosság figyelembevételével!

Néhány lecke feldolgozása

1.5. Kitaposott utak a kémiában

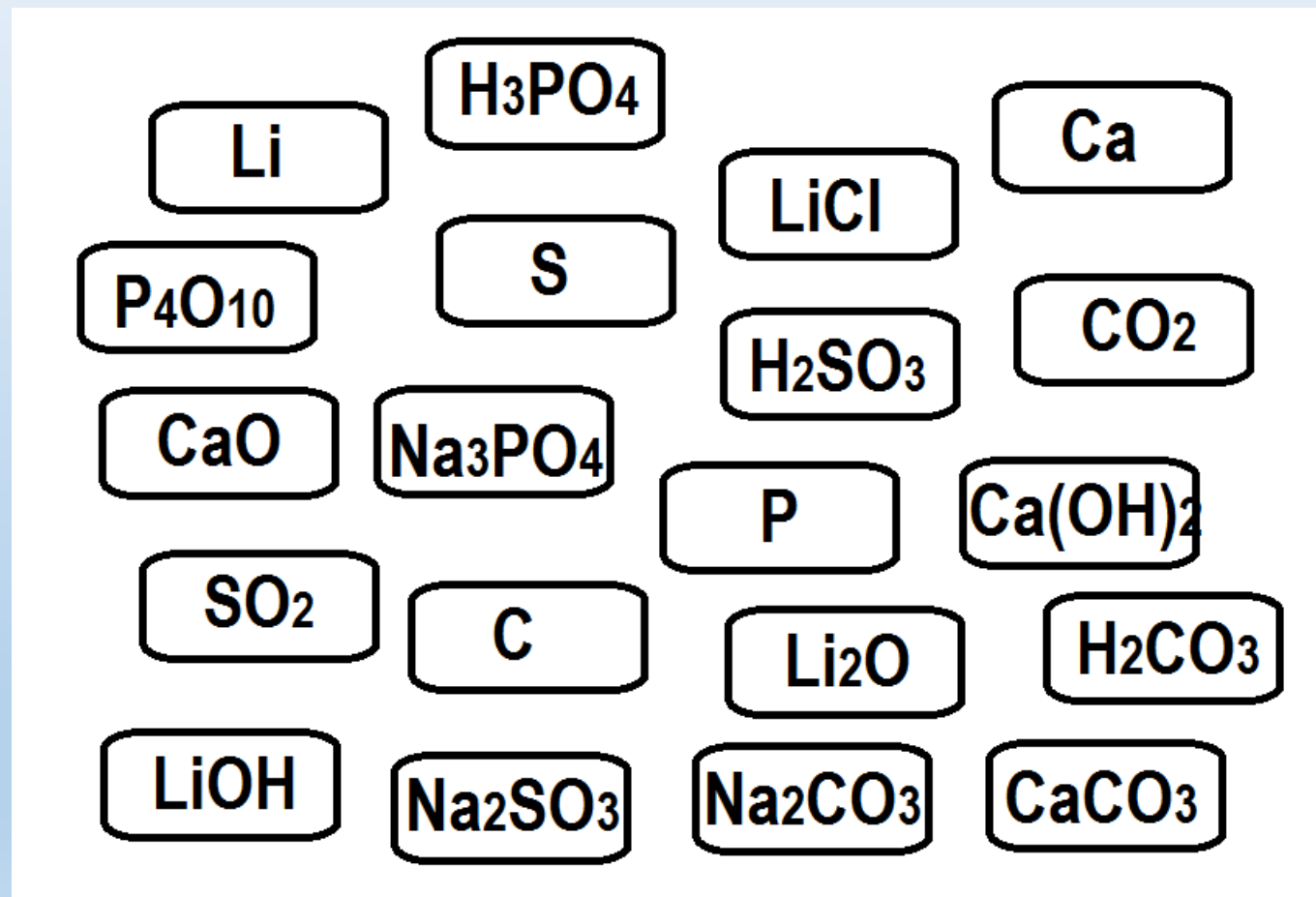
- **Nemfém – nemfém-oxid – oxosav – só**
- **Fém – fém-oxid – fém-hidroxid – só**

Sémák felírása a táblára

Gyerekek húznak egy-egy lapot

Csoportban vagy egyénileg a táblánál felírják az egyenleteket

Közösen ellenőrizzük

3.9. Az élelmiszerek gyártása

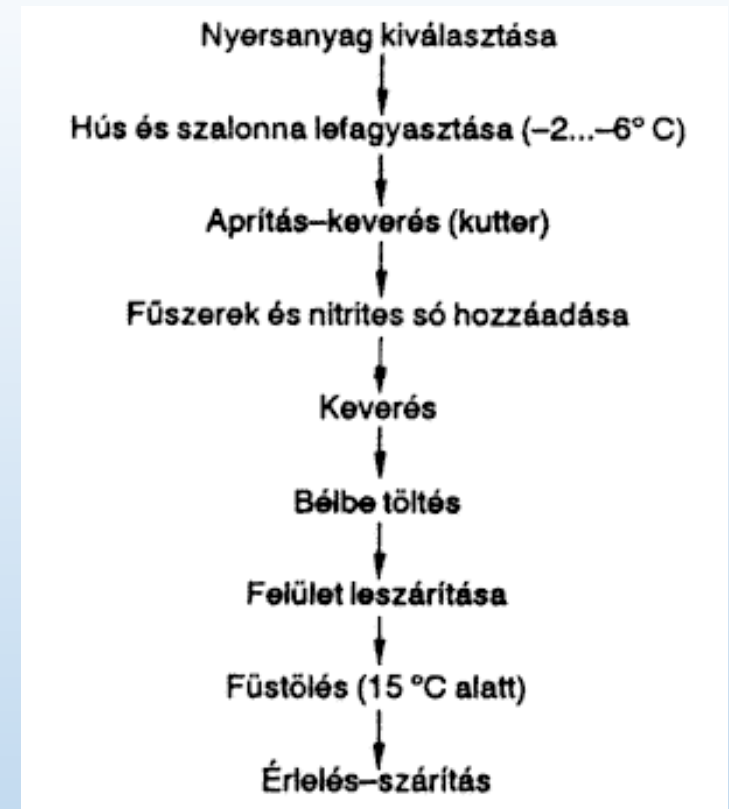
1. óra: Önálló tananyag-feldolgozás csoportmunkában

- Csoportalakítás
- Feladat: élelmiszergyártás higiéniai feltételei + egy kártya kihúzása csoportonként
- Folyamatábra elkészítése a tankönyv, Internetes források, megbeszélés alapján
- A folyamatábrák bemutatása (táblán, poszteren)

2. óra: Irányított filmelemzés tanulói feladatlap segítségével: filmek letöltése az Internetről

Hogyan készült? Megmutatjuk! Sorozat pl. Túró rudi

How it's made? sorozat

4.2. Gyógyító szereink: a gyógyszerek kémiája

1. Rövid vázlat:

- Gyógyszer fogalma
- Gyógyszer összetétele
- Gyógyszerek csoportosítása
- Azonos hatóanyagú gyógyszerek

2. „Gyógyszer” készítése

(szódabikarbóna, keményítő, víz pép buborék fóliába – ld. munkafüzet, következő órán kipróbálni híg sósavval)

3. Gyógyszer betegtájékoztatójának elemzése

Sokféle gyógyszeres doboz felhasználásával

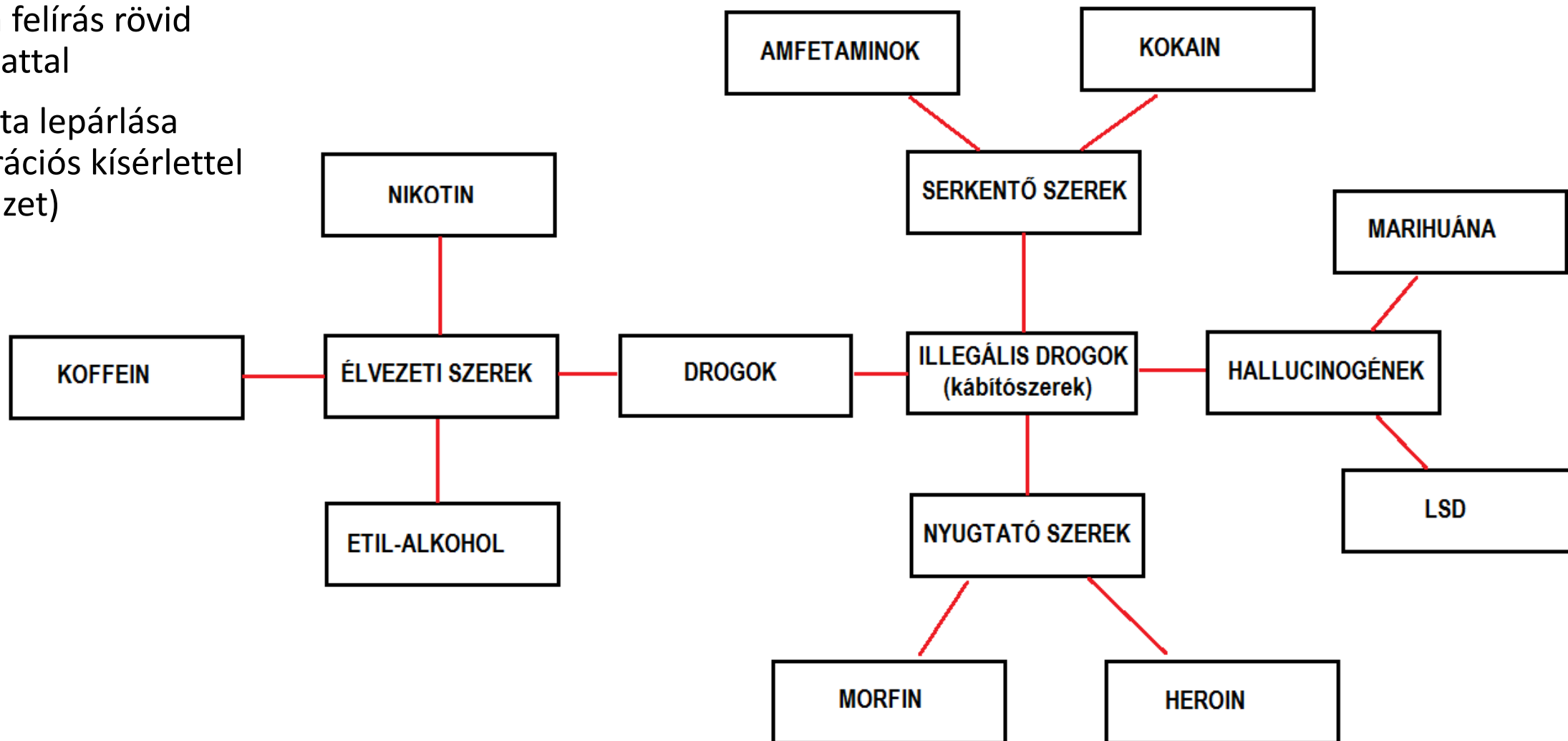

4.3. Az idegrendszerre ható anyagok

1. Logikai térkép (pókábra) készítése a kiosztott kártyákból a tankönyv önálló elolvasása alapján

2. Táblára felírás rövid magyarázattal

3. Cigaretta lepárlása demonstrációs kísérlettel (munkafüzet)

Köszönöm a figyelmet!

Albert Viktor

kémia vezetőtanár, mesterpedagógus

ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskola

albertv001@gmail.com